

Pomanjkanje učitelja

Piše Stjepan Basariček

I.

Kako se je u posljednje doba više nego ikad naglašivala osobita važnost pučke prosvjete, nadali smo se posve pravo i dosljedno, da će se na temelju toga spoznaja pučko školstvo, kao najglavniji faktor pučke prosvjete sve više njegovati i sve bolje razvijati. No kao što smo se u mnogom, tako smo se i u tom prevarili, jer eto pojavljuju se raznovrstni znaci, koji odviše očito dokazuju, da naše školstvo više nazaduje, nego li napreduje.

Medju drugimi razlozi, kojim se ima taj žalosni pojav pripisati, nose veliku krivnju razvraceni naši politički odnošaji, nejasno i neuredjeno domaće stanje kao što i nesloga medjusobno borećih se stranaka, najviše pako neko malo uvažavanje, ako ne gotovo preziranje pučke škole i pučkog učiteljstva.

S toga nije ni najmanje čudo, ako je uslied takovih odnošaja k ostalom zlu pridružilo još i “pomanjkanje učitelja”, jer može li se pravedno i očekivati, da se nadobudna mladež posvećuje ovomu gorkomu zvanju, koje uz sve zlo i nevolju u svom krilu još i obće nepoštovanje, preziranje, da i samo progonstvo donosi.

Pomanjkanje učitelja je veoma važan i odlučan pojav za naše narodno školstvo, te bi se iz njega mogle roditi najpogubnije i najnesretnije posljedice, s toga mislim, da je sveta dužnost svakoga, komu je iole stalo do pravoga razvitka naše narodne prosvjete, osbiljno promišljati o načinih i sredstvih, kojim bi se dalo spomenuto zlo nesamo ublažiti i za vrieme ukloniti, već posve i do temelja iskorieniti.

Razmišljanje o tom predmetu nije ni najmanje suvišnim postalo uslied najnovije želje preč. duh. stola, po kojoj bi se učiteljice, kao neki “surogat” mogle namješćivati i na dječaćkih školah, pače ja sam uvjeren upravo u protivnom, da naime to razmišljanje nije bilo nikad nuždnije, nikad umjesnije, nego što je sada; i to upravo s toga, što se je ta želja pojavila i što se o njoj ima odlučiti kod vis. vlade i kod sabora. Što više, ja mislim, da bi bila neoprostiva grehota, kad se ne bi o toj želji izrazili, već nemarno i ravnodušno očekivali najvišju odluku, pa se

ne brinuli, da li će se shodnim ili prividno shodnim načinom pogibelji na put stati.

Predlog preč. duh. stola, po kom bi se učiteljice mogle namješćivati i na dječaćkih školah, čini mi se toliko nepraktičnim, koliko neshodnim. Nepraktičnim, jer uistinu i nije pravo sredstvo, kojim bi se dalo zlu za uvijek i korjenito doskočiti, već jedino nesretno odabran “surogat”, koji će jedva i u najprečoj nuždi tek za prvi mah zadovoljiti. Neshodnim pako, jer po izkustvu najvećih pedagoških autoriteta žena već po svojoj osebnoj naravi i čudi nije vrstna uspješno i svrsi shodno rukovoditi uzgoj i obuku odraslih dječaka.

Iztaknuto pitanje razpravljalo se još doduše već i kod nas, pa prem ga je većina domaćih naših pedagoga, k tomu i one pedagoške stranke, ka kojoj se i ja prebrojiti usmjelujem, riešila na korist učiteljica, to ipak mislim da neće biti s gorjega, ako malo dulje zagledamo u stvar, ako malo potanje ispitamo duh i osebnosti dječaka, ko što i zahtjeve njihova uzgoja s jedne strane, a opet osebnost, narav i čud žena, dotično učiteljica s druge strane, te ako i povojimo ob onom, što su inače posve naobraženi i štovani muževi usvojili, ponešto na temelju golih teoretičkih razloga, ponešto možda iz samoga smiljenja i uslužnosti prema ženskom spolu.

I u mene je spram žena toliko štovanja, toliko priznanja i pravednosti, da im ne odričem svaku sposobnost na školskom polju, da ne dvojim na njihovoj marljivosti i revnosti, te jih ne želim iztisnuti odanle, gdje jim je mjesto, nu upravo s toga mislim, da mogu uspješno djelovati samo u zabavištu i u djevojačkih školah.

Žena je po svojoj osebnoj čudi i naravi pozvana, da bude uzgojiteljicom ženske djece. U nje je tako čvrsto čuvstvo, tako ljubak i prijazan postupak, da ju u tom nijedan mužkarac nadomjestiti ne može. Pošto pako takova čud i takov postupak posve odgovara i naravi i svrsi ženskoga uzgoja, i pošto uspjeh istoga uzgoja ponajviše zavisi od ljubkoga i nježnoga postupka, to samo po sebi sledi, da je jedino žena u djevojačkoj školi na svomu mjestu.

Nu posve su drugi zahtjevi dječaćkoga uzgoja. U njem treba da prevladaju postojanost, osbiljnost i značajnost, koja mužkarca isto tako resi, kao što ženu prava čustvenost i nježnost. Istina bog čustvenost ima i kod djevojačkoga uzgoja svoju vriednost, jer čuteće je srce blagoslov za svakoga čovjeka, nu kod muževa samo onda kad se ne pretjera, a punim pravom reče naš starina Stojanović, da pretjerana čustvenost može biti izvorom najvećoj biedi i nevolji.

Ako igdje, a to treba u našoj domovini upravo sada više, nego ikad muževa čeličnih i značajnih, muževa, koji se ne budu dali nabiti na svaki kalup, koji ne budu danas med, sutra jed, danas liek, sutra otrov, danas dielili, sutra otimali,

jednom riečju, koji ne budu svaki čas mienjali svojih načela, koji ne budu danas angjeli, sutra, opet vragovi svojoj vlastitoj domovini.

Takove pako muževe mogu nam jedino značajni, čelični i dosljedni muževi uzgojiti; žene nikad i u nijednom slučaju. No možda s toga, kao da one ne bi imale ljubavi spram mile naše domovine; o, imaju je one često i više nego muževi, a stranom i po uzgoju nejmaju onih vlastij, koje su u tu svrhu neobhodno potrebne; one nejmaju dovoljno samostalnosti, postojanosti i dosljednosti. Vanjski utisci ju mnogo više privlače nego li vriednost same stvari, a neriedko mienjaju ciljeve i načela za volju autoriteta, kojim je podano, da se mogu titrati vanjskom spoljašnošću i sjajnošću fraza.

Naći će se doduše i hvalevriednih iznimaka, nu veoma riedko. Često su pako takove iznimke i toli ekstremne, da se izmetnu u tako nazvane “mužkare”. Nu takovim upravo s toga, što niti su mužko, niti žensko, već prave nakaze, lišene svoga pravoga ženskoga karaktera, ne bi valjalo predati nikakova uzgoja. O njih reče posve umjestno glasovati Herder, da jim ne bi povjerio ni svoga teleta, a kamo li diete.

Uspjeh školskoga uzgoja zavisi u mnogomu pogledu od stroga i dosledna zapta. U tom se pako pogledu može od učiteljica veoma malo očekivati. Jer ako valjan zapt i zavisi u mnogom od ljubkosti i nježnosti, to je u mnogom slučaju potrebna strogost te osbiljnost. Glas pako strogosti i osbiljnosti uvijek je značajniji s usana mužkih, nego li sa ženskih, jer s posljednjih je često, osobito “vis a vis dječaka” upravo smiešan. Nesposobnost ženskih u tom pogledu vidi se najbolje u roditeljskoj kući, jer tko nije jur opazio, kako se mati u najtežjih zaptnih slučajevih mora pozivati na autoritet očev, pa ga često i upotrebljavati. To će dakle svatko priznati, da su mužkarci postojanijega i čvršćega karaktera, osbiljniji i u tegotnoj borbi mnogo odlučniji, te da jim mnogo laglje uzdržati mladež u zaptu, nego li slabašnim ženskam. U obće se može kazati, da one veoma težko uzdržavaju zapt i kod odraslije ženske mladeži, ne znam dakle, kako bi jim se mogle povjeriti višerazredne dječacke škole, pa i opetovnice, koje polaze 15—16 godišnji mladići? Da se uzdrži poredak i zapt u takovoj školi, potrebno je mnogo više energije i autoriteta, nego što će ga moći pružati djevojče, nota bene, kako mnogi hoće neoženjeno!

Eisenlohn veli: “Učiteljice se imadu izključiti iz dječackih škola, jerbo nam izkustvo svjedoči, da ženska narav i snaga ne odgovara onomu tjelesnom i duševnom naporu, koji treba uložiti u takovoj školi.”

Da dokažem nesposobnost žena za školski uzgoj dječaka, mogao bi se pozvati na mnoge autoritete i to svih tako konservativnih, kako liberalnih stranaka n.p.

Disterwega, Palmera itd., nu mislim da nije potrebno, te ću svoje tvrdnje nastojati razjasniti jošte samo izkustvom životnim i naravljju same stvari.

Sama narav je opredielila uzgojnu ulogu oca i matere. Materina uloga pada u prvo doba, najme od poroda do sedme godine, otčeva ponajvećim dielom u drugo doba. Iznad sedme godine ima glavnu ulogu mati samo kod djevojaka, dokle se ne udomo. Što se tiče uzgoja dječaka, to isti pripada ocu. Pod izključivom brigom matere izpao bi svakako nesavršen i nepodpun, te u sto slučajeva jedva ako se dogodi jedanput, da materi podje za rukom s uspjehom uzgojiti sina skromna, čedna i dobrosrčana, nu nikad čovjeka neodvisna, samostalna, čvrsta i nepokolebljiva, koji bi se mogao i znao pokoriti svim protivštinama i nepogodam životnih odnošaja.

Pošto najveći upliv vrši i vršiti može otac na sina, a mati na kćer, to je posve naravski, da karakter, osebine i ciela narav od oca prelazi na sina, dotično od matere na kćer. Po tom pako nije sasvim bez razloga, naš narod izmudrio onu toliko puta dokazivanu istinu: “Kakova mati, takova kći, kakov otac, takov sin.”

Usljed svega, dade se posve jasno izvesti, da je uzgojiteljska uloga žena ograničena na prvo dječje doba i na uzgoj djevojaka, i po tom, da će se veoma umjestno i mudro uraditi, ako se djelovanje učiteljica ograniči na zabavište i na razrede djevojačkih škola.

Da se naša izvadjanja što bolje razjasne, protegnut ćemo svoje razmatranje na neke države i njihove ustanove u tom pogledu. Nu nam je dovoljno prisposobiti Ameriku i Njemačku. Uz najslobodnije zakone i uredbe, uz najbolju materijalnu i moralnu podporu ne može se americko školstvo usporediti s njemačkim. Vještaci, koji su Ameriku proputovali, kažu, da je tomu ponajvećim dielom krivo to, što je djelovanje učiteljica u Americi odviše rašireno. Do 25% učiteljica služi dječjačkih školah; dočim je u Njemačkoj njihovo djelovanje izključivo na više razrede djevojačkih škola ograničeno.

Prije nego li se odvažimo predati uzgoj naše mužke mladeži u ženske ruke, treba osbiljno premisliti posljedice, koje bi s tim korakom mogle biti u savezu, treba promotriti najnoviju historiju, te ispitati razloge onim događajem, koji su germanski element toliko uzdigli, romanski pako skoro sasvim ponizili. Liepu nam je u tom pogledu sliku pružio “Vidovdan” u svom članku “Latinizam i germanizam”, dokazav da je napredak germanski uzdigla njemačka postojanost, samostalnost i značajnost, latinski pako uništila romanska nestalnost i površnost. Mudru i jedno oko dosta!

Pomanjkanju učitelja ne može doskočiti namještanje učiteljica. I kao što u uvodu već spomenusmo, opetujemo i opet, da to nije ništa drugo, već zlo odabran

“surogat”, koj samoj stvari može više škoditi, nego hasniti. Hoćemu li kojemu zlu doskočiti, moramo ponajprije izpitati uzroke, koji su ga izazvali, pa jedino kad uzroke u njihovu počelu uništimo, možemo se nadati, da će se zlo ukloniti.

O tom drugi put.

II.

Oprezan i sdušan liečnik mora prije nego li će se upustiti u liečenje koje bolesti, izpitati sve moguće uzroke dotične bolesti, te nastojati, da jih čim prije ukloni; pa kad je tomu zadovoljio, kako treba, može se s podpunim pouzdanjem osloniti na dalji tečaj i razvitak rekonvalescencije.

Tako mora i reformator školstva, koji se je upustio u liečenje raznovrsnih mana i nedostataka današnje školske organizacije, ponajprije valjano i temeljito proučiti sve uzroke i povode, koji su iste mane i nedostatke proizveli i izazvali, te proti njim upotriebiti shodna i radikalna sredstva, a ne kojekakove paliative, koje mogu zlo samo pogoršati, podnipošto popraviti, ili pače izkorieniti.

Po preč. duh. stolu preporučeno sredstvo proti pomanjkanju učitelja, koje smo u prijašnjem članku svestrano razmotrili i prosudili, ne može se nazvati inače, van pustim paliativnim sredstvom, kojim se pomanjkanje učitelja, ta veoma znamenita i pogibeljna rana današnjega školskoga organizma, neće ni zaliečiti, kamo li korienito izliečiti.

Da se uzmognu druga shodnija radikalnija sredstva pronaći, treba, kao što prije rekosmo, pronaći i proučiti povode, koji su grozeću pogibelj izazvali ili izazvati mogli.

Pomanjkanju učitelja bez svake je sumnje prvi i najglavniji povod: nedovoljna i nepravedna plaća. O tom se je već toliko govorilo i pisalo, da mi se upravo neće ponavljati tih nemilih jadikovka. Komu se ipak hoće obširnije obavjestiti o tom, nek prolista naše strukovne, pak i političke časopise, napokon i ono, što sam ja sam pisao u 5. i 6. broju “Prosvjete”. U najnovije vrieme uvažila se na nekih stranah posve umjestna i pravedna tužba, jer su neke občine stranom dragovoljno, stranom na ponukovanje višjih oblasti pristale na poboljšicu učiteljske plaće. Nu i tu se mora priznati, da to poboljšanje, u istinu nije nikakovo poboljšanje pače niti pravedno izravnaje s današnjom prekorednom skupoćom. Da se o tom uvjerimo, ne treba nam ino, van odmjeriti današnju skupoću kruha i ostaloga živeža sa skupoćom od god. 1851., kad su današnje naše plaće prema tadašnjoj cieni živeža u novac eruirane, ili budimo kraći, jednostavniji i jasniji, prispodobimo vriednost današnjega novčanoga kapitala s vriednošću istoga u godini 1851. Onda je prva

hrvatska štedionica plaćala za uložke 4% a danas plaća 6%. Prema tomu je tadašnja učiteljska plaća od 300 for. odgovarala glavnici od 7500. To se ne da pobiti, jer to je jako jasno, kao što je jasno, da su dva put $2 = 4$. Dočim je pako većina občina, pak i križevačka županija učiteljsku plaću podigla tek na 400 for. mora se utvrditi, da to nije nikakovo poboljšanje ni povišenje, pače ni pravedno izravnavanje učiteljske plaće.

I samu formu povišenja učiteljske plaće, kako je na mnogih mjestih proizvedena, valja osuditi. Mnogim bo su učiteljem posredovanjem ovoga ili onoga podijeljene kojekakove milostinje ili podpore ad personam, mjesto da je zakladnica s nova stvorena. Pak je k tomu govorilo, kao o Bog zna kakovoj blagodati. Dobra je doduše svaka pripomoć, nu ne znam zašto se ta pripomoć dieli kao milostinja, dok je parvom smislu tak mršava (!) pravda? Zašto, da se gorka učiteljska čaša još i formom ogorčava?

Neki se čude, što se baš od učiteljstva čuju ponajveće tužbe, dočim da ima nižih činovnika, koji mnogo uztrpljivije podnose svoju nuždu. To je moguće, ali i posve naravski, jer takav činovnik, ako i podnosi nuždu danas, zna ipak, da se za njegovu starost i za njegovu obitelj briga vodi, tj. takav se činovnik mora boriti samo sa sadašnjošću, dočim mu je budućnost posve osigurana. I mnogi bi učitelj svoju sadanju materijalnu oskudicu dragovoljno podnašao, kad ga ne bi mučila briga za budućnost, koja mu je mnogo tamnija i žalosnija od sadašnjosti.

Slušajuć ove tegobe mnogi će reći, to je sve pravo, nu otkuda nam novci za poboljšanje tih odnošaja. Tu su sve prazni i pusti izgovori, koji dobro dolaze onim, koji nastoje da ostane kako je, i da se učiteljsko stanje ne popravi i ne podigne. Reklo se je uvijek, da nejma novaca, pa ipak, kad se preustrojilo občine, našlo jih se dovoljno i preobilno za ustanovljenje novih načelničkih plaća, kao što i za poboljšanje mnogih bilježničkih, isto jih se tako našlo i za obskrbu novo ustrojenih blagajnika. Za birokratizam jih dakle uvijek ima dovoljno, nu za narodnu prosvjetu, bez koje je uzalud svako preustrojstvo občina i županija, uprave i sudstva, nejma ih nikada; možda zato, što je to kod nekih stvar posve izlišna! Neka bi i bilo, kad bi ta nova birokratička makina više vriedila od stare, nu načelnik sa 400—600 for. plaće radi isto onako, kao što i nekadašnji knez sa 50—100 fr. plaće.

Da se vrstni talenti predobe za učiteljsko zvanje, nije dovoljno ni samo poboljšanje materijalnoga stanja, nego treba nastojati, da se s učiteljskim znanjem skopča više časti i priznanja, da mu se i socijalno stanje popravi. Kruh je sladak, nu priznavanje valjanosti i sposobnosti poštovanjem i promaknućem još sladje. Idealnost je nektar duši, jest užitak, prema komu su svi ostali užitići premali i ništetni, veli poznati njemački pedagog dr. Lange, a da se ne živi samo ob kruhu,

veli i Sv. pismo. Nejma s toga ni najmanje dvojbe, da mnogoga mladića učiteljsko zvanje samo radi toga od sebe odbija, što je u neuredjenom stanju, a navlastito u posve odvisnom i podređenom odnošaju spram svećenstva. Kad sam odlučio bio postati učiteljem, te u tu svrhu prešao na preparandiju, pisao mi je najstariji brat: “Okani se toga, te se vrati opet na gimnaziju, jer što te čeka: bit ćeš učiteljem gdje god na selu vječno ‘tuti i tutilo’. Nikada ne ćeš vidjeti naobražena čovjeka, van ako bude proštenje u selu, pak i onda će te zapasti ta častna zadaća, da dvoriš i vrednije i nevrednije od sebe.” Mene doduše nije nikada stigla takova doista nepovoljna zadaća, jer sam dolazio u doticaj samo s razboritimi i svjestinimi ljudmi, niti ja to navadjam zato, kao da hoću tim komu što god predbacivati, van samo radi toga, da se vidi, kako javna publika sudi o položaju učitelja i njegovu odnošaju prema svećenstvu. S toga bi najbolje i najshodnije bilo, kad bi se o tomu što prije doskočilo onakovim uređenjem, kakovo je u našoj vojničkoj domovini i drugih boljih i naprednijih zemljah, a to je potrebno s više razloga, i to prvo s moralnoga, jer će se tim ugled učiteljstva uzdići; drugo s tehničkoga, jer će školstvo u rukuh strukovnjaka bolje napredovati, a treće s gledišta političkoga, jer će nestati onda nesporezumljenja, koje usljed današnjih okolnosti postoji među svećenstvom i učiteljstvom. A napokon što je u ovom slučaju najglavnije, pridobit će se tim darovitija mladež za učiteljstvo, jer govorio tko, koliko mu drago, ipak je nepobitno, da čovjek već po svojoj naravi teži za priznanjem i odlikovanjem, pa kad toga ne bi bilo, kad i idealna čuvstva ne bi prevladjivala materijalistička, to bi bolje bilo, da budemo svi krčmari ili pijavičari.

U istinu ja ne razumijem, kako se i može nastojati o tom, da se stare forme jedino u školi uzdrže, dok je već u sve ostale društvene i građanske odnose prodro drugi zdraviji i napredniji duh. A pri tom se ni ne pomišlja da se tim mnogi i mnogi učitelji vriedjaju, pa ih ima veoma mnogo, koji se već sada javno kaju, što se se posvetili tako malo uvažavanom zvanju i jedva čekaju priliku, da mogu uteći te postati načelnici, bilježnici, blagajnici, a bogme i krčmari.

(Konac)

Zvanje učiteljsko olahkotalo bi se veoma i tim, kad bi se učiteljstvu priznala bar ona prava u građanskom životu, koja uživaju mnogi drugi puno nedostojniji od njega. Nu ni to se ne čini, prema da ništa ne košta; što više upravo oni, koji najviše teže za raznovrsnim “tituluši” najmanje nastoje, da se bar zastareli nazivi “meštar” i “školnik” zamjene novlijimi i odličnijimi, kao da se učiteljsko dostojanstvo upravo namjerice gaziti mora. I držanje nekih naših političkih dnevnika spram

učiteljstva krivo je dosti pomanjkanju učitelja. Eno i sam “Šk. prijatelj” piše, da pojedinci o našem učiteljstvu s takovim preziranjem u javnih listovih pišu, kao da bi pred očima imali same parije, kao da bi hrv. učitelji bili najgorja kasta svega čovječanstva.

I u istinu tko se ne sjeća, kako su neki naši listovi, osobito pako zadarski “Narodni list”, koji pravo rekuć ni ne pozna naših odnošaja, navalili na učiteljsku skupštinu, na njezino djelovanje i one zaslužne muževe, koji su ju pokrenuli i rukovodili. Tu se nije bezpristrano i objektivno govorilo o samoj stvari, nisu se osudjivali govori i zaključci, već pojedinci, pače učitelji u obće, iako neznalice, koji su jedva po koj srkucaj gojitbe okusili, i koji bi u obće imali štititi, ili pako samo onako govoriti, kako bi to veći i mudriji htjeli. (Taj narodni list udahnuše liberalci hrvatski iz Zagreba. Ured.)

Gdje se tako ob učiteljih govori i govoriti može, tamo naravski nejma ni govora o tom, da bi se darovitija mladež htjela tomu zvanju posvetiti. I kao što je takovo postupanje odličnijih političkih dnevnika, koji su mnogomu više nego Sve-to pismo, uvriedilo svakoga učitelja, pa bio on ne znam koje mu drago stranke, tako je jamačno smutilo i mnogoga vriednoga mladića, koji bi se inače htio posvetiti učiteljskom zvanju; jer koga da ne mine volja biti hrvatskim učiteljem, dok javna tobož liberalna glasila onako snižuju i povredjuju onaj uzvišeni staliž, koji bi prema važnosti svoga djelovanja imao biti prvim i najodličnijim u domovini. Nije li možda s tim u savezu i to, što se je odmah iza toga u preparandiju upisalo jedva oko 12 pitomaca, dočim jih je u moje vrieme bivalo do 30 u prvom tečaju.

Medju ostalim uzrok je slabomu polazku preparandije i ono preziranje kojim se učiteljski pripravnici susreću. Pripravnik ne pristaje po svom nesretnom položaju u nijednu vrst djaka, od njega se tudje isti njegovi negdašnji sudruzi i suučenicnici s gimnazije ili realke, pak ako ga i ne preziru, a to ga sažaljuju. Tomu su krive veoma mnoge okolnosti, nu ponajviše nesretne prerasude, pa ako ćemo pravo, i samo zakonodavstvo. Jer eto po novom obrambenom zakonu dopitano je pitomcem svih srednjih zavoda pravo jednogodišnjega dobrovoljnoga službovanja. Od istoga je prava izključeno jedino učiteljište, uz sve to, što ga uživa gospodarska škola, prem se od njegovih pitomaca ne traži više pretečnoga znanja, neg što i od učiteljskih pripravnika.

Ugled učiteljskih pripravnika snizuje osim toga i neshodni disciplinarni postupak, koji je možda bio potreban za njegdašnje pripravnike, koji su dolazili neposredno iz pučkih škola, nu koji je danas više pogibeljan, nego hasnovit. Ne bi rado nikomu predbacivati, nu ima ljudij, koji su još i danas tvrdo o tom osvjedočeni, da se mladež može za sviet najbolje izgojiti tim, ako se izolira od svieta, pa uslied

toga pedantno zabranjuju preparandom, mladićem jur raslijim, nošenje batine, pušenje, polazak kazališta, kavana, odličnijih gostiona, u obće onih miesta, koje polaze slobodno mladići drugih višjih škola. Tim ne samo, da se učiteljski pripravnik znizuje pred pripravnikom juridičkim, ekonomičkim itd., nego se upravo sile mnogi i mnogi, da svojoj želji zadovoljuju potajno po kojekakvih zakutcih i krčmah najprostije vrsti. Kad napokon takav, zadobiv slobodu, stupi u sviet, ne zna se ponašati, već po svojoj staroj preparandijskoj navadi hoda po seoskih birtijah, tamo pijančuje, više, psuje itd. Da je od početka priučen na bolja mjesta i odličnija društva, stidio bi se dolaziti u takove proste krčme, ponašao bi se čestito i pristojno, te ne bi bio na sprdnju ostalim društvenim klasam, i time kvario cienu i ugled celomou svomu zvanju.

Uza sve to govori se mnogo o tom, da se u učiteljištu više, nego u ikojem drugom zavodu njeguje tako zvano uhodarstvo. Moguće, da je to sredstvo odabrano s najbolje namjere, nu zato ipak ne vodi k svrsi, pače mislim da je najshodnije sredstvo za mistifikaciju, jer se za uhodarstvo ne mogu predobiti čestiti, značajni i valjani mladići, već izrod i izmet, koji u svojoj izopačenosti i zlobi izmišljaju kojekakove klevete jedino o najčudorednijih i najvaljanijih mladićih, da jih tim ponize i ozloglase, sebe pako i svoje privrženike pokriju i uzvise.

K tomu izvodi se tim strašna demoralizacija, koja se kroz takove nevaljalce, kao buduće nazovi učitelje puka, može razprostraniti po cijeloj domovini, te tako izopačiti sav narod, koji je hvala Bogu bar u tom pogledu dosele prilično sačuvan i nepokvaren.

Naravski, da se mladići takova postupka, najpače navedenoga uhodarenja kraj kojega može i najnedužniji postradati, jako boje, te da najviše radi toga nejdurado u preparandije, i kako jim je to bio najglavniji argumenat proti njoj.

Tim sam želio na taj veoma važni predmet svratiti pozornost onih domoljuba, kojim je u rukuh sreća domovine i napredak narodne škole. Dao Bog, ne ostale moje rieči proste i prazne rieči!

Napredak, tečaj XIV. (1873.) 7, 18, 52

STJEPAN BASARIČEK rođen je 27. ožujka 1848. godine u Ivanić-Gradu. Ondje je završio osnovnu, a u Zagrebu učiteljsku školu. "Kao vrlo mlad učitelj našao se u krugu prvaka hrvatskog učiteljskog pokreta i bio ponesen osjećajima nacionalno i demokratski raspoloženog hrvatskog učiteljstva. Bio je neobično aktivan na hrvatskim općim učiteljskim skupštinama, u osnivanju Hrvatskoga pedagoško-knji-

ževnog zbora, Saveza hrvatskih učiteljskih društava, Hrvatskog učiteljskog doma i niza drugih institucija, u organizaciji kongresa slavenskih pedagoga u Beču i dr.

Pedagoška teorija u Hrvatskoj prije Stjepana Basaričeka nije bila osobito razvijena. On je značajnije radove počeo pisati 1877. Od tada pa gotovo do smrti izlazit će brojni njegovi radovi iz sistematske pedagogije, didaktike, metodike i povijesti pedagogije... U vrijeme kad u Hrvatskoj nije bilo nijednog udžbenika pedagogije, on je bio taj koji se svim žarom predao na pisanje i sistematiziranje pedagoške građe, kako bi pomogao pedagoškom obrazovanju učiteljskih pripravnika i učitelja u osnovnoj školi. Kao profesor pedagogije na učiteljskoj školi u Zagrebu napisao je i udžbenike iz psihologije i logike, zatim niz priručnika za početnu stvarnu nastavu, početnica i čitanki koje su doživjele brojna izdanja i koristile se između dva rata. Njegovi udžbenici iz pedagogije prevedeni su i na bugarski. Bio je prvi hrvatski pedagog koji se ozbiljno i studiozno bavio i pitanjima opće i nacionalne povijesti pedagogije. I ti njegovi udžbenici doživjet će brojna izdanja. Oni su, kao i drugi njegovi radovi, pola stoljeća služili širenju i produbljivanju pedagoške kulture hrvatskih, i ne samo hrvatskih učitelja.

Treba napomenuti da poslije Basaričeka u Hrvatskoj između dva rata nije nitko napisao i uradio nešto slično. Stoga možemo s pravom reći da je Stjepan Basariček uzorao u Hrvatskoj prvu, vrlo široku i duboku brazdu u pedagoškoj njivi, koja je pola stoljeća služila kao osnova iz koje su se granala i na kojoj su se razvijala brojna pedagoška shvaćanja. U tome je njegova neobično velika i značajna zasluga u povijesti hrvatske teorijske pedagoške misli.”¹

Stjepan Basariček uređivao je *Napredak* 23 godine “i tijekom toga razdoblja podignuo ga do pravog znanstvenog pedagoškog časopisa zavidne teoretske razine. Za njegova urednikovanja *Napredak* se preobražava u ‘naučno-pedagošku smotru’ (1908.)”².

Osnovna škola u Ivanić-Gradu od 27. ožujka 1991. godine nosi ime Stjepana Basaričeka.

Pedagogiju Stjepana Basaričeka; Prvi dio: “Uzgojoslovje” objavio je u svojoj Knjižnici za učitelje Hrvatski pedagoško-književni zbor 1880. godine.

¹ Ogrizović, M. (1980), Likovi istaknutih pedagoga II. Zagreb: Radovi Zavoda za pedagogiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, str. 207/208.

² Vrgoč, H. (2007), Naših sto trideset pet godina. Zagreb: HPKZ, str. 109.